

Alien Species : ผู้รุกรานจากต่างแดน

สุธีรา สุนทรารักษ์

พนักงานมหาวิทยาลัยสายผู้สอน สังกัดสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

หากกล่าวถึงคำว่า “Alien Species” หลายคนคงนึกถึงภาพสิ่งมีชีวิตจากต่างดาว ที่มีหน้าตาแปลกๆ ซึ่งพร้อมจะบุกยึดครองโลก และคงจะพบเห็นได้ยากเนื่องจากมีวิธีการหลบซ่อนตัวหรืออำพรางตัวได้อย่างแนบเนียน แต่ในความจริงแล้วเรากลับพบเห็นเอเลียนได้เกือบทุกวันในรูปแบบสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของเรานั้นเอง เอเลียนสปีชีส์ (Alien Species) คือ ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน และถึงแม้ว่าจะไม่ใช่สัตว์ประหลาดเอเลียนที่อยู่ในภาพยนตร์แต่พวกมันก็มาเพื่อรุกรานเหมือนกัน ปัญหาดังกล่าวสร้างความวิตกให้คนทั่วโลก แม้แต่ประเทศไทยที่ขึ้นชื่อเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ แต่หากปล่อยให้ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกรานต่อไปเกรงว่าจะเป็นภัยคุกคามต่อสิ่งมีชีวิตในประเทศและอาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลเสียต่อระบบนิเวศดั้งเดิมได้

รูปที่ 1 Alien Species กลุ่มสัตว์น้ำต่างถิ่นผู้รุกรานจากต่างแดน

ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นแต่ละชนิดมีถิ่นอาศัยที่มีความเฉพาะตัวในด้านการกระจายทางภูมิศาสตร์ ซึ่งการแพร่กระจายของมันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร สภาพภูมิประเทศและสิ่งที่อยู่แวดล้อมต่างๆ ที่ได้ปรับตัวให้เหมาะสมแล้ว ซึ่งเวลาในการปรับตัวอาจจะใช้เวลานานนับพันปีขึ้นไป แต่เมื่อไรที่มีการนำเอาสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ ออกมาจากถิ่นที่อยู่อาศัยเดิมของมัน และนำไปปล่อยยังพื้นที่อื่นที่ไม่เคยมีสัตว์ชนิดนั้นมาก่อน สิ่งมีชีวิตนั้นก็จะเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นซึ่งอาจจะมีการปรับตัวและอยู่รอดของมัน

เองเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ผิดไปจากเดิม หรืออาจมีผลกับแหล่งน้ำหรือสิ่งมีชีวิตเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น สิ่งมีชีวิตต่างถิ่นที่มีการแพร่กระจายมากที่สุดคือสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์น้ำ

สัตว์น้ำต่างถิ่น คือ สัตว์ที่พบอาศัยในธรรมชาติที่ต่างจากถิ่นการกระจายพันธุ์ดั้งเดิม การแพร่ระบาดของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในประเทศไทยมีสาเหตุจากความสามารถในการแพร่ระบาดของชนิดพันธุ์เอง ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนย้ายและแพร่ระบาดของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น และสาเหตุการแพร่ระบาดที่สำคัญ คือ กิจกรรมของมนุษย์ ได้แก่ การนำเข้าหรือส่งออกชนิดพันธุ์ต่างถิ่น เพื่อผลประโยชน์ทางการด้านเศรษฐกิจหรือประโยชน์ทางการศึกษาและงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ หรือการนำเข้าและส่งออกชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยมิได้ตั้งใจ เนื่องจากชนิดพันธุ์เหล่านี้ติดมากับวัสดุทางการเกษตร ปรสิตร หรือเชื้อโรคที่ติดมากับชนิดพันธุ์ที่นำเข้ามาโดยถูกต้องตามกฎหมาย ติดมากับเรือทั้งที่เกาะเรือเข้ามาและมากับน้ำอับเฉาและอาจมีการนำชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเข้า และออกนอกประเทศไทยโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น นักท่องเที่ยวนำเข้าอาหารหรือเมล็ดพันธุ์ต่างถิ่นติดมาในกระเป๋าเดินทาง เป็นต้น ทั้งนี้มีสาเหตุที่ทำให้เกิดการปนเปื้อนของสัตว์น้ำต่างถิ่นในแหล่งน้ำธรรมชาติโดยทั่วไปหลากหลายวิธีการ ได้แก่ การปล่อยอย่างจงใจ ส่วนมากเกิดจากการเลี้ยงเพื่อความสวยงาม และเมื่อเกิดความเบื่อก็ปล่อยทิ้งแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือการปล่อยอย่างตั้งใจเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและอีกประเภทหนึ่ง คือ การปล่อยโดยหน่วยงานราชการเพื่อการเพิ่มผลผลิตในแหล่งน้ำธรรมชาติหรืออาจเกิดจากภัยธรรมชาติโดยเฉพาะน้ำท่วม ทำให้พันธุ์สัตว์ต่างถิ่นหลุดรอดไปในธรรมชาติ และเนื่องจากสัตว์น้ำดังกล่าวเป็นสัตว์น้ำต่างถิ่นจึงส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยตรงต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างมากมาย คือ ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นจะแย่งใช้พื้นที่และแย่งอาหารของพันธุ์พื้นเมือง โดยจะทำลายโครงสร้างประชากรสัตว์น้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ทำให้ความหลากหลายชนิดของสัตว์น้ำลดลงโดยพันธุ์ต่างถิ่นมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ซึ่งการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้แน่นอนว่าจะต้องมีความสามารถในการแข่งขันสูงและเป็นไปได้ว่าการแข่งขันจะต้องมีการทำลายล้างกันจนทำให้สายพันธุ์พื้นเมืองสูญพันธุ์ในที่สุด

สัตว์น้ำต่างถิ่นในประเทศไทย ได้มีการนำเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา คือ ปลาเงินปลาทอง (*Carassius auratus*) เพื่อใช้เพาะเลี้ยงเป็นอาหารและสัตว์น้ำสวยงาม ปัจจุบันพบว่ามีสัตว์น้ำต่างถิ่นในประเทศไทยมากกว่า 1,100 ชนิด จากประเทศต่างๆ เช่น ปลา ประมาณ 1,000 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ประมาณ 50 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน ประมาณ 50 ชนิด หอย 3 ชนิด กุ้ง ปู 8 ชนิด ทั้งนี้สัตว์น้ำต่างถิ่นในประเทศไทยสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มของสัตว์น้ำนำเข้า (Exotic หรือ Imported) โดยส่วนมากนำเข้ามาใช้ประโยชน์ในด้านธุรกิจปลาสวยงาม และการเพาะเลี้ยงเพื่อเป็นอาหาร โดยเริ่มแรกมีการนำเข้ามาจากจีน เป็นพวกปลาไนและปลาในกลุ่มปลาจีน จากนั้นมีการนำเข้ามาจากแอฟริกา เช่น กลุ่มปลาหมอเทศ ซึ่งอาจนำเข้ามาโดยตรง หรือนำเข้าผ่านประเทศเพื่อนบ้านก่อนแล้วจึงนำเข้าต่อมายังประเทศไทย วงศ์ปลาหมอสี ปลาหางนกยูงและวงศ์ต่าง ๆ ถูกนำเข้ามาใช้ในวงการปลาสวยงามเป็นจำนวนมาก และกลุ่มสัตว์น้ำต่างถิ่นที่พบอยู่รอดในธรรมชาติ สามารถจำแนกประเภทของสัตว์น้ำต่างถิ่นยังตามบทบาทที่มีต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เป็น 2 ชนิด คือ ชนิดที่ไม่รุกราน (Non-invasive) เป็นชนิดที่ไม่

มีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆ หรือระบบนิเวศโดยตรงหรือชัดเจนนัก เนื่องจากการดำรงชีพที่ไม่แข่งขันหรือขัดต่อการดำรงชีพของสัตว์ชนิดอื่น หรือสมดุลของระบบนิเวศ มักเป็นชนิดที่พบน้อยหรือไม่แพร่พันธุ์ในธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม สภาพของนิเวศที่เปลี่ยนไปอาจมีผลให้ชนิดดังกล่าวเจริญแทนที่และอาจขัดขวาง การฟื้นตัวของสมดุลนิเวศในบางครั้ง สัตว์น้ำในประเภทนี้ เช่น ปลานิล ปลาไน และปลาจิ้น เป็นต้น รวมถึงปลาเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่ถูกปล่อยลงแหล่งน้ำทั่วไป และชนิดที่รุกราน (Invasive Alien Species; IAS) เป็นชนิดที่แพร่พันธุ์ได้เร็วและมีความสามารถในการปรับตัวแข่งขัน แทนที่ชนิดพันธุ์พื้นเมืองได้ดีและยังดำรงชีพที่ขัดขวางหรือกระทบต่อสมดุล นิเวศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของชนิดพันธุ์พื้นเมือง หรืออาจเป็นศัตรูต่อผลผลิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำการเกษตรได้ เช่น ปลาซัคเกอร์ ปลาดุกรัสเซียและหอยเชอรี่ เป็นต้น สำหรับสัตว์น้ำต่างถิ่นที่รุกรานในประเทศไทย มีอยู่หลากหลายชนิด ได้แก่

1. ชื่อไทย เต่าแก้มแดงหรือเต่าญี่ปุ่น

ชื่อสามัญ Red - eared slider

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Trachemys scripta elegans*

ประวัติความเป็นมา ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมาเต่าแก้มแดงได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในการนำมาเป็นสัตว์เลี้ยง เนื่องจากเต่าแก้มแดงที่โตไม่เต็มวัยจะมีรูปร่างเล็กน่ารัก ตัวมีสีเขียว ซึ่งเป็นที่สนใจของผู้เลี้ยง โดยเฉพาะเด็กๆ และผู้ที่ชอบสัตว์เลี้ยงแปลกๆ

ลักษณะทั่วไป มี แถบขนาดใหญ่สีส้มหรือแดง บริเวณหลังตา กระจดวงส่วนบนมนกลม และมีขอบเรียบมีสีที่แตกต่างกันระหว่างสีเขียวบนเหลืองจนถึงกระจดวงสีดำ กระจดวงส่วนล่างมีสีเหลืองสด และมีจุดกลมสีดำขนาดใหญ่บนแผ่นเกล็ดแต่ละแผ่น หัว คอ และขามีสีเขียว และมีลายเส้นละเอียดสีเหลือง กระจดวงส่วนบนยาวเต็มที่ 28 เซนติเมตร การแพร่กระจาย ในประเทศไทย ถูกนำเข้ามาบริเวณเมืองใหญ่ และปริมาณสูง เป็นเต่าพื้นเมืองของประเทศอเมริกาตอนใต้ สามารถอยู่รอดและเพิ่มจำนวนในเขตอบอุ่นและเขตร้อนชื้นทั่วโลก กินทั้งพืชและสัตว์เป็นอาหาร พืชผัก ผลไม้ และสัตว์น้ำขนาดเล็ก

เหตุผล เต่า ญี่ปุ่นสามารถอาศัยอยู่ได้ในน้ำเน่า หรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีได้ดีกว่าเต่าไทย อีกทั้งการต่อสู้ดิ้นรน การหาอาหาร กินได้ทั้งพืชสด และพืชเน่า ทั้งสัตว์เป็น และสัตว์ตาย อีกทั้งยังแพร่พันธุ์ได้เร็วและมากกว่าเต่าไทย เต่าญี่ปุ่นสามารถวางไข่ ได้แม้แต่ในสนามหญ้า เนื่องจากสามารถสะสมน้ำเอาไว้ในกระเพาะได้เยอะ จึงวางไข่ได้ทุกที่ ทำให้เต่าญี่ปุ่นเป็นชนิดที่แย่งอาหาร และมีส่วนให้เต่าไทยตกอยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์

2. ชื่อไทย ตะพาบไต้หวัน

ชื่อสามัญ Soft - shelled turtle

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Trionyx sinensis sinensis*

ประวัติความเป็นมา เนื่องมาจากประเทศในแถบทวีปเอเชียมีความต้องการบริโภคตะพาบน้ำมากขึ้น จึงได้มีผู้นำตะพาบน้ำพันธุ์ไต้หวันเข้ามาทดลองเลี้ยงในประเทศไทย ซึ่งสามารถเพาะเลี้ยงได้เป็นผลสำเร็จ และมีการขยายจำนวนฟาร์มเลี้ยงตะพาบน้ำพันธุ์ไต้หวันขึ้นอย่างมากมาย เช่น แถบจังหวัดระยอง ชลบุรี ตราด และเพชรบุรี ซึ่งฟาร์มเพาะเลี้ยงตะพาบน้ำเหล่านี้ประสบความสำเร็จ แต่ตะพาบน้ำก็ยังไม่เพียงพอ

จำหน่าย เนื่องจากตลาดต่างประเทศมีความต้องการมาก ทำให้มีที่ผู้สนใจเลี้ยงตะพานน้ำพันธุ์ได้วันเป็นจำนวนมาก

ลักษณะทั่วไป ตะพาน ได้วันมีกระดองเป็นรูปรีเล็กน้อย ลักษณะโครงร่างแบบผิวกระดองเรียบ มีกระดองส่วนที่นูนหรือเชิงค่อนข้างมาก มีหัวใหญ่ คอยาวมาก ปากแหลม ฟันคมและแข็งแรง เมื่อยังเล็กกระดองเป็นสีเขียวเข้มด้านท้องจะมีสีส้มและสีดำสลับ 5-6 ตำแหน่ง เมื่อโตเต็มวัย กระดองจะเป็นสีเขียวอมเหลือง บริเวณเชิงตาจะมีสีเหลืองเห็นได้ชัดเจน ตรงกลางกระดองจะมีรอยขีดขวางลำตัว 6-7 ขีด ส่วนท้องอ่อนนุ่มมีสีขาวยอมชมพูหรือสีเหลืองอ่อนๆ ตัวผู้จะมีลักษณะยาวเรียวยาว ลำตัวบางกว่าตัวเมีย ตัวผู้หางจะยาวกว่าหางตัวเมีย หางจะยาวยื่นออกมาพ้นกระดอง ตัวเมียจะโตกว่าตัวผู้เมื่อมีอายุเท่ากัน ถ้าเอามือลูบที่กระดองตัวเมียจะสากกว่าตัวผู้ ซึ่งสังเกตได้เมื่อตะพานมีน้ำหนักตั้งแต่ 3 ขีดขึ้นไป ตะพานจะผสมพันธุ์ได้ดีต้องมีอายุ 18 เดือนขึ้นไป ถ้าอายุไม่ครบไข่ออกมาไม่ค่อยสมบูรณ์การฟักจะไม่ดีมีไข่เสียมาก

ลักษณะทางนิเวศวิทยา/พฤติกรรม มีนิสัยดุร้าย อายุของตะพานน้ำที่สามารถผสมพันธุ์ได้มีอายุประมาณ 18 เดือนขึ้นไปถึงดี ขณะผสมพันธุ์ตัวผู้จะใช้ปากกัดที่บริเวณต้นคอของตะพานตัวเมียเพื่อให้ตัว ช้อนพับอยู่ด้านบน การผสมพันธุ์ส่วนใหญ่จะกระทำในน้ำ ขณะที่มีความเปียกไม่มีเสียงรบกวน การผสมพันธุ์ส่วนใหญ่มักจะเป็นเวลากลางคืน หลังการผสมพันธุ์ประมาณ 16-18 ชั่วโมง ตัวเมียจะเริ่มวางไข่ ระยะการวางไข่เป็นเวลาที่ยืดสนิทยังไม่มีเสียงรบกวน ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงเวลาระหว่าง 20.00-05.00 น. การวางไข่ของตะพานน้ำตัวเมียจะขึ้นมาวางไข่บนบกเหนือน้ำเพียงเล็กน้อย แต่ตะพานน้ำจะเลือกที่วางไข่ที่เหมาะสมจากนั้นจะใช้เท้าคุ้ยดินให้เป็นหลุมมีความลึกประมาณ 10-15 เซนติเมตร แล้วหย่อนกันลงไปไข่ เมื่อไข่เสร็จแล้วก็จะใช้เท้าเขี่ยกลบ แล้วใช้หน้าอกถูไปกับพื้นเพื่อกลบร่องรอยการวางไข่

เหตุผล ประเทศไทยมีนโยบายส่งเสริมให้มีการเพาะพันธุ์ตะพานได้วันเพื่อเป็นสัตว์เศรษฐกิจ ประกอบกับที่ประเทศไทยสามารถเพาะพันธุ์ตะพานได้วันได้จำนวนมาก และที่สำคัญตะพานได้วันมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของ ประเทศไทยได้เป็นอย่างดี ซึ่งความสามารถนี้จะมีผลกระทบต่อพันธุ์สัตว์น้ำพื้นเมืองที่มีความสามารถในการแข่งขันน้อยกว่า

3. ชื่อไทย กบบูลฟรอก (bullfrogs)

ชื่อสามัญ North american bullfrogs

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Rana catesbeiana*

ประวัติความเป็นมา กบบูลฟรอก เป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่ทางรัฐบาลได้ส่งเสริมให้ประชาชนเพาะเลี้ยง เนื่องจากเป็นกบที่เลี้ยงง่าย ให้ผลผลิต (เนื้อ) มาก

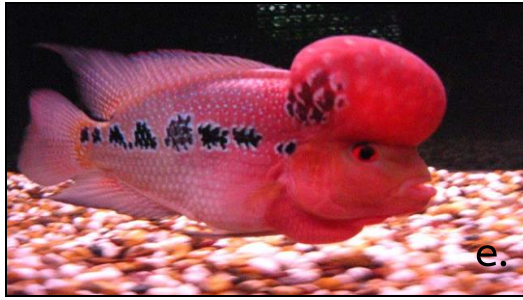
ลักษณะทั่วไป ขนาด ใหญ่โดยทั่วไปแล้วมีขนาด 90- 152 มิลลิเมตร มีน้ำหนักได้มากกว่า 0.5 กิโลกรัม ขนาดตัวยาวได้ถึง 203 มิลลิเมตร ลำตัวสีน้ำตาลจนถึงสีเขียวเข้ม บางครั้งอาจมีจุดประสีเข้มบนหลัง ฟังผิดขาหลังเต็ม tympanum ของเพศผู้ มีลักษณะกลมและขนาดใหญ่กว่าขนาดของตามากกว่าเพศเมีย ฤดูสืบพันธุ์ของเพศผู้จะมีสีเหลือง ส่วนเพศเมียจะมีสีขาว North American bullfrogs เป็นสัตว์ประจำถิ่น พบตั้งแต่ Nova Scotia ตอนกลางของรัฐ Florida ไปถึงชายฝั่งตะวันออกของ Wisconsin และข้ามไปยัง The Great Plain ถึงเทือกเขารอกกี ชายฝั่งทางด้านตะวันออกจะเป็นปัจจัยจำกัดการกระจาย แต่ปัจจุบันพบ

ปัญหามนุษย์ได้นำกบชนิดนี้ไปยังทางตะวันตกของแคลิฟอร์เนีย เม็กซิโก และโคโรลาโดในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 และนอกจากนี้ ยังถูกนำเข้าไปในหลายพื้นที่ทางตอนใต้ของยุโรป อเมริกาใต้ และเอเชีย

ลักษณะทางนิเวศวิทยา/พฤติกรรม โดย มักจะอาศัยอยู่ในน้ำ พบได้ในแหล่งน้ำทั่วไป เช่น ทะเลสาบ สระน้ำ บึงแม่น้ำ (พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีน้ำขัง) มีความสามารถในการปรับตัวสูง สามารถเพิ่มจำนวนประชากรได้มาก ซึ่งเป็นผลมาจากภาวะมลพิษ เช่น ภาวะที่อุณหภูมิของน้ำและพีชน้ำเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นภาวะที่เหมาะสมแก่การดำรงชีวิต สืบพันธุ์ และมีแหล่งหลบหนีศัตรู ทางตอนเหนือของโลกจะจับคู่ผสมพันธุ์ในเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน และในทางตอนใต้ของโลกเดือนกุมภาพันธ์ถึงตุลาคม เพศเมียจะวางไข่ประมาณ 20,000 ฟองในฟองไข่ การปฏิสนธิเกิดขึ้นภายนอกโดยเพศผู้เพียงตัวเดียว ไม่มีการเลี้ยงดูลูกอ่อนหลังการวางไข่ ชอบอาศัยอยู่บริเวณที่มีอากาศอบอุ่นและจำศีลในช่วงฤดูหนาวโดยหลบอยู่ในโคลน ด้วยการสร้างโพรงถ้าเล็กๆ อยู่อาศัย กินอาหารโดยการนั่งคอยเหยื่อ ใช้ลิ้นจับเหยื่อ กบชนิดนี้ทำกิจกรรม (active) ทั้งเวลากลางวันและกลางคืน กินสัตว์เป็นอาหาร เช่น งู หนอน แมลง สัตว์น้ำมีกระดอง กบ ค้างคาว และไข่ของสัตว์น้ำขนาดเล็ก เช่น ปลา กบ แมลง และซาลาแมนเดอร์ ส่วนลูกอ๊อดจะกินพีชน้ำเป็นอาหาร

เหตุผล เนื่อง จาก กบ Bullfrog มีความสามารถปรับตัวได้ดี โดยเฉพาะพื้นที่ที่ถูกมนุษย์รบกวน และมีแนวโน้มประชากรเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ที่มีอากาศอบอุ่น มีช่วงเวลากการสืบพันธุ์ที่ยาวนาน และมีอัตราการรอดตายสูง ปรับตัวให้กินอาหารได้หลากหลาย ซึ่งความสามารถนี้จะมีผลกระทบต่อพันธุ์สัตว์น้ำพื้นเมืองที่มีความสามารถในการแข่งขันน้อยกว่า

รูปที่ 2 แสดงสัตว์ต่างถิ่นหลากหลายชนิดซึ่งจัดเป็นเอเลี่ยนสปีชีส์ในประเทศไทย

a. เต่าแก้วแดง	ที่มา : http://www.aquatoyou.com/webboard/index.php?topic=725.0%20
b. ตะพาบได้หัววัน	ที่มา : http://www.rakbankerd.com/agriculture/print.php?id=222&s=tblanimal
c. กบบลูพรอก	ที่มา : http://www.siamreptile.com/webboard/webboard_show.php?id=20756&quote
d. ปลาตุกรัสเซีย	ที่มา : http://soupzaa001.blogspot.com/2011/09/blog-post_07.html
e. ปลาหมอสี่ยกษ์	ที่มา : http://www.loftees.com/?tag=%E0%B8%9B%E0%B8%A5%E0%B8%B2&paged=2
f. ปลาหมอทศ	ที่มา : http://ปลาหมอสี่ไทย.blogspot.com/2011/08/blog-post.html
g. ปลาซัคเกอร์	ที่มา : http://www.aquatoyou.com/webboard/index.php?topic=725.0%20
h. หอยเชอรี่	ที่มา : http://www.neutron.rmutphysics.com/biology/index.php?option=com

4. ชื่อไทย ปลาตุกรัสเซีย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clarias gariepinus*

ประวัติความเป็นมา เริ่ม แรกถูกนำเข้ามาในลาวโดยผู้เชี่ยวชาญชาวเนเธอร์แลนด์ เพื่อทดลองเลี้ยงในสถานีประมงท่าโง่น ลาว ตั้งแต่ปี 2524-2525 ต่อมาถูกลักลอบนำเข้าประเทศไทยทางชายแดน อ.ท่าป่อ และ อ.ศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ประมาณปี 2529 เพื่อเลี้ยงไว้ดูเล่นและทดลองเพาะเลี้ยง โดยเกษตรกรบางรายนำมาขายคู่ละ 500 บาท ส่วนตัวเล็กคู่ละ 50-100 บาท เนื่องจากถูกนำเข้ามาในระยะที่รัสเซียมีอิทธิพลในลาว และบางครั้งผู้นำเข้าได้ไปติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญชาวรัสเซีย จึงเรียกปลาดุกนี้ว่าตุกรัสเซีย

การแพร่กระจาย ปัจจุบัน มีการเพาะเลี้ยงปลาชนิดนี้อย่างแพร่หลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยฟาร์มปลา เอกชนในจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น หนองคาย และอุบลราชธานี ในกรุงเทพฯ ได้มีบางรายนำมาทดลองเลี้ยง หน่วยงานของกรมประมงที่มีการทดลองเลี้ยงปลาชนิดนี้ คือ สำนักงานประมงจังหวัดหนองคาย อุบลราชธานี มหาสารคาม และสถาบันประมงน้ำจืดแห่งชาติ ได้ทดลองนำมาผสมกับปลาดุกอูย

เหตุผล เนื่องจากเป็นปลาล่าเหยื่อได้เก่ง สามารถกินเหยื่อที่มีขนาด 1/4 ของตัว จึงเป็นเหตุมีการทำลายสายพันธุ์ของปลาไทยในแหล่งน้ำธรรมชาติ ถ้าไม่มีการควบคุมการเลี้ยงอาจกระทบต่อห่วงโซ่อาหารทางธรรมชาติได้

5.ชื่อไทย ปลาหมอสียักษ์

ชื่อสามัญ Ocellaris cichlid

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cichla ocellaris*

ประวัติความเป็นมา มีถิ่นกำเนิดที่ Lake Malawi ซึ่งมีความหลากหลายทางถิ่นที่อยู่และชีวภาพมาก

การแพร่กระจาย พบในอ่างเก็บน้ำราชบุรี เพชรบุรี และบางแหล่งในกาญจนบุรี เนื่องจากการปล่อยเพื่อกำจัดปลา เพราะปลาชนิดนี้สู้เบ็ดได้ดี

เหตุผล ปลา หมอสียักษ์ออกลูกในแหล่งน้ำธรรมชาติได้ดีและมีความสัมพันธ์กับปลาชนิดอื่น ๆ ในฐานะผู้ล่า นอกจากนี้ ปลาชนิดนี้อาจนำโรคมารู้ปลาทูพื้นเมือง แต่ยังไม่มียางานที่แน่นอน

6.ชื่อไทย ปลาหมอเทศ

ชื่อสามัญ Mozambique tilapia

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Oreochromis mossambicus*

ประวัติความเป็นมา มีแหล่งกำเนิดในประเทศแถบแอฟริกาใต้ซึ่งนับว่าเป็นปลาเศรษฐกิจสำหรับประชากรใน แถบนั้นและนำเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2492 จำนวน 258 ตัว จาก ปีนัง มาเลเซีย เพื่อนำมาทดลองเลี้ยงที่แผนกเพาะเลี้ยง บางเขน

การแพร่กระจาย หลัง จากนำเข้ามาเพียงไม่กี่ปี ปลาชนิดนี้ได้แพร่หลายไปทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว แต่ปัจจุบันไม่ได้รับความนิยมมากนัก เพราะเป็นปลาที่มีเนื้อน้อยและหยาบ ราคาถูก

เหตุผล จะ ไม่ค่อยพบปลาหมอเทศในแหล่งน้ำธรรมชาติมากนัก เพราะต้องต่อสู้กับปลาท้องถิ่น เช่น ปลาตะเพียน จึงทำให้มีอัตราการรอดต่ำและไม่สามารถดำรงชีวิตในแหล่งน้ำเปิดได้ แต่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในแหล่งน้ำกร่อย เช่น บริเวณปากน้ำ ไกล่ชายฝั่ง เนื่องจากไม่มีศัตรูรุกราน ดังนั้น จึงเป็นศัตรูตัวร้ายของการทำนากุ้ง และมีผลกระทบต่อสังคมของปลาบริเวณป่าชายเลน แต่การเพาะเลี้ยงกุ้งส่งผลกระทบต่อป่าชายเลนมากกว่าทำให้ผลกระทบต่อของปลาหมอเทศบริเวณป่าชายเลนไม่เห็นเด่นชัดเท่าที่ควร ในออสเตรเลียหรือมาเลเซียที่มีป่าชายเลนจำนวนมากจึงได้รับผลกระทบจากปลาชนิด นี้มาก

7.ชื่อไทย ปลาซัคเกอร์

ชื่อสามัญ Annour sucker catfish

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hypostomus plecostomus*

เหตุผล พบ ในแหล่งน้ำ 2 สกุล 3 ชนิด โดยจะพบในแหล่งน้ำนิ่งและเคยมีรายงานว่าพบในห้วยขาแข้ง ปลาซัคเกอร์ดำรงชีวิตแบบแข่งขันกับปลาพื้นเมืองและอาจกินไข่ของปลาพื้นเมือง สำหรับในพื้นที่ชุ่มน้ำปลาซัคเกอร์จะทำให้ระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำเปลี่ยนแปลง สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การกำจัดปลาชนิดนี้จะส่งผลกระทบต่อปลาพื้นเมือง

8. ชื่อไทย หอยเชอรี่

ชื่อสามัญ Apple snail

ชื่อวิทยาศาสตร์ Pomacea spp.

ประวัติความเป็นมา ได้มีการนำหอยเชอรี่ชนิด *Pomacea canaliculata* จากอาร์เจนตินา เข้าไปเลี้ยงเป็นอาหารในไต้หวันระหว่างปี 2522-2523 และนำไปเลี้ยงต่อไปในประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อปี 2525 และนำเข้ามาในประเทศไทยเมื่อปี 2532 เพื่อเป็นอาหารและเลี้ยงประดับในตู้ปลาเพื่อกินตะไคร่น้ำ มีการตั้งฟาร์มเพาะเลี้ยงเพื่อผลิตส่งออก แต่ไม่เป็นที่นิยมของตลาด เจ้าของฟาร์มจึงปล่อยทิ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

ลักษณะทั่วไป ใน ประเทศไทยมีอยู่ 3 ชนิด ลักษณะเป็นหอยฝาเดียวคล้ายหอยโข่ง แต่ร่องของเปลือกนอกรอบตัวจะเป็นรอยลึกมากกว่าหอยโข่ง หอยเชอรี่จะวางไข่ในที่สูงจากน้ำประมาณ 30 เซนติเมตร โดยจะวางไข่ในเวลากลางคืน ใช้เวลา 1-6 ชั่วโมง จำนวนไข่ประมาณ 388-3,000 ฟอง ไข่ใหม่ๆ จะมีสีชมพูสด และค่อยๆ ซีดลงจนขาวภายใน 7-10 วัน ลูกหอยขนาดเท่าหัวเข็มหมุดจะหล่นลงน้ำเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยกินพีชน้ำที่อ่อนนุ่ม หลังจากนั้น 3 เดือนจะโตเต็มวัยพร้อมผสมพันธุ์ โดยจะวางไข่ได้ทุกๆ 7-10 วัน จนอายุ 3 ปี

การแพร่กระจาย แพร่ระบาดรอบกรุงเทพฯ ภาคกลางและในพื้นที่ทุกจังหวัดใน ทุกภาคของประเทศ เฉพาะกรุงเทพฯ มีหอยเชอรี่ระบาดใน 7 เขต

เหตุผล หอยเชอรี่ได้สร้างความเสียหายแก่ พื้นที่ เกษตร โดยเฉพาะใน 7 เขต ของกรุงเทพฯ เสียหายกว่า 5 หมื่นไร่ และสร้างความเสียหายแก่พีชน้ำต่างๆ มากมายและกว้างขวาง โดยเฉพาะข้าว หอยเชอรี่ 10,000-12,000 ตัว สามารถกัดกินต้นข้าว 1 ไร่หมดภายใน 1 คืน โดยมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า หลังจากที่มีการระบาดของหอยเชอรี่แล้ว จะพบหอยขมและหอยโข่งชนิดต่างๆ ในธรรมชาติได้น้อย ซึ่งหากข้อสังเกตดังกล่าวเป็นจริง แสดงให้เห็นว่าการระบาดของหอยเชอรี่มีผลต่อการอยู่รอดของหอยพื้นเมือง

จากตัวอย่างข้างต้นของชนิดพันธุ์สัตว์น้ำต่างถิ่นเพียงไม่กี่ชนิดแต่กลับสร้างปัญหาและผลกระทบมากมาย ทั้งนี้ในสถานการณ์จริงของประเทศไทยมีชนิดพันธุ์สัตว์น้ำต่างถิ่นที่รุกรานแล้วนับร้อยชนิด “เรา” พร้อมกันหรือยังที่จะร่วมมือกันปกป้องชนิดพันธุ์ในท้องถิ่นซึ่งเป็นทรัพย์สินสมบัติของชาติอย่างหนึ่งที่มีคุณค่าให้รอดพ้นจากการรุกรานจากชนิดพันธุ์ต่างด้าวเหล่านี้ เพราะเมื่อเอเลียนสปีชีส์ได้รุกรานไปยังที่ใดในโลก หากปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและปราศจากศัตรูทางธรรมชาติแล้ว เอเลียนสปีชีส์เหล่านี้ก็จะเติบโตไปเป็นศัตรูตัวฉกาจต่อสิ่งมีชีวิตพื้นเมือง จนวันหนึ่งอาจทำให้สิ่งมีชีวิตพื้นเมืองสูญพันธุ์ แต่ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญและพยายามเร่งแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ หลากหลายรูปแบบ เช่น มีการออกระเบียบและข้อกำหนดในการจัดการสัตว์ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นและในส่วนของกรมประมง ได้ออก 3 มาตรการเพื่อแก้ปัญหา คือ มาตรการควบคุมการนำเข้ารวมทั้งมีการออกพระราชกฤษฎีกาห้ามมิให้นำสัตว์น้ำบางชนิดเข้ามาในราชอาณาจักร และจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาอนุญาตนำเข้าสัตว์น้ำต่างถิ่น และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากสัตว์น้ำต่างถิ่นที่นำเข้ามาแล้ว อีกทั้งยังมีการกำกับดูแล การนำเข้าและส่งออกสัตว์น้ำอย่างเคร่งครัด รวมทั้งมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางควบคุมปริมาณ ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น อีกทั้งมีมาตรการป้องกัน ลดผลกระทบและแก้ไขปัญหาโดยให้ความรู้แก่

ประชาชนให้ทราบถึงอันตรายของสัตว์น้ำต่างถิ่นที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรสัตว์น้ำของไทย รวมทั้งรณรงค์ไม่ให้ประชาชนปล่อยสัตว์น้ำที่เป็นเอเลียนสปีชีส์ลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ โดยเฉพาะผู้ที่ปล่อยปลาซัคเกอร์ตามความเชื่อว่าเป็นปลาราคาห่วยจะช่วยสะเดาะเคราะห์ได้นั้น ทางกรมประมงได้ขอความร่วมมือให้ปล่อยปลาพื้นเมือง เช่น ปลาไหลหรือปลาช่อนแทน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ทุกจังหวัดจัดกิจกรรมเชิญชวนประชาชนที่มีสัตว์น้ำต่างถิ่นที่เลี้ยงไว้หรือที่จับได้และไม่ต้องการเลี้ยงต่อ ให้นำมาแลกพันธุ์ปลาพื้นเมืองของไทยที่กรมประมง เช่น “วันกำจัดปลาซัคเกอร์” เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มาตรการดังกล่าวเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ซึ่งถือเป็นเรื่องยากที่จะกำจัดสัตว์น้ำต่างถิ่นให้หมดไป ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน จึงขอให้ทุกคนตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและร่วมกันดูแลไม่ให้มีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำต่างถิ่นลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติอีกต่อไป สัตว์หรือพืชแปลกใหม่อาจสร้างความภูมิใจให้ผู้เลี้ยงได้เพียงชั่วคราว แต่เมื่อสัตว์เหล่านี้ไม่เป็นที่ต้องการหรือหลุดรอดออกไปสู่กรานชนิดพันธุ์ท้องถิ่น นี่ก็คือหนึ่งในสาเหตุของการล่มสลายของระบบนิเวศ ภัยร้ายของความหลากหลายทางชีวภาพที่สร้างผลกระทบต่อทั้งในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนไทยอย่างไม่มีวันจบสิ้น

เอกสารอ้างอิง

นิพนธ์ เอี่ยมสุภาชิต. 2545. **ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ไม่รุกราน**. น. 52-56. ใน รายงานการประชุมวันสากลแห่งความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพและการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน. สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2552. **มาตรการป้องกัน ควบคุม และกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่น**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรุงเทพฯ

ศักดิ์สิทธิ์ ตรีเดช. 2540. **ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในประเทศไทยและในมุมมองของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ**. น. 12-15. ใน รายงานการประชุมวิชาการ เรื่อง ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในประเทศไทย. สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.

Balakrishana, P. 2002. **Status of Biological Invasion: Challenges and Opportunities**, pp. 11-13. In Conference on Biodiversity and Invasive Alien Species Management Report. Office of Environmental Policy and Planning, Bangkok.